

QUAN ĐIỂM CỦA HỒ CHÍ MINH VỀ NÊU GƯƠNG VÀ SỰ VẬN DỤNG CỦA ĐẢNG HIỆN NAY

TS LÊ THỊ THU HỒNG

ThS TRẦN THỊ NHUẬN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định, mục đích của nêu gương: “Lấy gương người tốt, việc tốt để hàng ngày giáo dục lẫn nhau là một trong những cách tốt nhất để xây dựng Đảng, xây dựng các tổ chức cách mạng, xây dựng con người mới, cuộc sống mới”¹. Quan điểm nêu gương của Hồ Chí Minh có nhiều nội dung, nội hàm, trong đó có một số nội dung cơ bản về nêu gương để xây dựng Đảng Cộng sản Việt Nam trong sạch, vững mạnh, “là đạo đức, là văn minh”²; xây dựng tổ chức cách mạng, xây dựng đội ngũ cán bộ, đảng viên, xây dựng con người mới đặc biệt là người đứng đầu, để từ đó lan tỏa các giá trị của Đảng, góp phần xây dựng con người mới, cuộc sống mới của đất nước Việt Nam hùng cường. Đó là mục đích, khát vọng cháy bỏng của một con người vĩ đại, suốt đời suy tư, trăn trở về Đảng, về con người cho hôm nay và cho mai sau.

Từ khóa: Tư tưởng Hồ Chí Minh; nêu gương; xây dựng Đảng

1 Chủ tịch Hồ Chí Minh là tấm gương sáng ngời về đạo đức, là nhân cách lớn của dân tộc Việt Nam và nhân loại, việc làm, lời nói của Người đã trở thành mẫu mực cho mọi người học tập và làm theo. Nêu gương là một trong những phương thức lãnh đạo của Đảng. Kể từ khi ra đời (1930) đến nay, Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo cách mạng Việt Nam bằng Cương lĩnh, chiến lược, các định hướng về chính sách và chủ trương lớn; bằng tuyên truyền, thuyết phục, vận động;... bằng sự gương mẫu, nêu gương của cán bộ, đảng viên.

Trong thời kỳ Đảng lãnh đạo đấu tranh giành chính quyền, có rất nhiều cán bộ, đảng viên, đặc biệt là các đồng chí lãnh đạo chủ chốt của Đảng bị địch xử bắn, hay tù đầy, tra tấn đến chết,... đã nêu tấm gương sáng chói cho cách mạng như: Trần Phú, Lê Hồng Phong, Hà Huy Tập, Nguyễn Văn Cừ, Hoàng Văn Thụ, Ngô Gia Tự, Nguyễn Đức Cảnh, Lương Khánh Thiện, Nguyễn Phong Sắc, Phan Đăng Lưu, Võ Văn Tần, Nguyễn Thị Minh Khai,... Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Là một Đảng lãnh đạo, Đảng ta cần phải mạnh mẽ, trong sạch, kiểu mẫu”³.

Trong hai cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ, rất nhiều cán bộ, đảng viên của Đảng đã thực hiện trách nhiệm nêu gương “đảng viên đi trước, làng nước theo sau”⁴ để nhân dân noi theo. Hồ Chí Minh khẳng định: “Người đảng viên-dù công tác to hay nhỏ, địa vị cao hay thấp-ở đâu cũng phải làm gương mẫu cho quần chúng... Mà muốn cho quần chúng hăng hái thi hành, thì người đảng viên ắt phải xung phong làm gương mẫu để quần chúng bắt chước, làm theo”⁵. Sự xung phong, gương mẫu đó được thể hiện trong công việc, trong sản xuất, lao động, học tập, trong lối sống hằng ngày của cán bộ, đảng viên để nhân dân noi theo. Lãnh đạo bằng nêu gương có giá trị, ý nghĩa nhân văn sâu sắc, là cách lãnh đạo mang tính văn hóa, văn minh.

Hồ Chí Minh luôn ý thức được tính hai mặt của quyền lực và nguy cơ tha hóa quyền lực của những người nắm giữ nó, “cấp cao thì quyền to, cấp thấp thì quyền nhỏ”⁶. Hoàn cảnh thay đổi, con người cũng rất dễ bị ảnh hưởng, bị tác động. Người cũng tiên liệu, trăn trở, trong điều kiện hòa bình lập lại, sẽ có vấn đề nảy sinh:

“Có thể những người khi kháng chiến thì rất anh dũng, trước bom đạn địch không chịu khuất phục, nhưng đến khi về thành thị lại bị tiền bạc, gái đẹp quyến rũ, mất lập trường, sa vào tội lỗi.

Cho nên bom đạn của địch không nguy hiểm bằng “đạn bọc đường” vì nó làm hại mình mà mình không trông thấy”⁷.

Trong “Thư gửi Ủy ban nhân dân các kỳ, tỉnh, huyện và làng” (10-1945), Hồ Chí Minh chỉ ra sáu sai lầm, khuyết điểm cơ bản của đảng cầm quyền: Một là, trái phép, tư thù tư oán. Hai là, cậy thế, ngang tàng phóng túng, muốn sao được vậy, coi khinh dư luận, không nghĩ đến dân. Ba là, hủ hóa, ăn chơi xa xỉ, lấy của công dùng vào việc tư. Bốn là, tư túng, kéo bè, kéo cánh. Năm là, chia

rẽ, không biết làm cho các tầng lớp nhân nhượng lẫn nhau, hòa thuận với nhau. Sáu là, kiêu ngạo, coi khinh nhân dân, huênh hoang, cứ chỉ lúc nào cũng vác mặt “quan cách mạng” lên⁸. Nêu gương để xây dựng Đảng, tức là để nhằm phòng, chống nguy cơ suy thoái của một đảng cầm quyền. Nguồn gốc trực tiếp của các biểu hiện suy thoái đó là các thói hư tật xấu của cán bộ, đảng viên, đó là chủ nghĩa cá nhân: “Một dân tộc, một đảng và mỗi con người, ngày hôm qua là vĩ đại, có sức hấp dẫn lớn, không nhất định hôm nay và ngày mai vẫn được mọi người yêu mến và ca ngợi, nếu lòng dạ không trong sáng nữa, nếu sa vào chủ nghĩa cá nhân”⁹. Nêu gương chính là phương thức hữu hiệu nhất để phòng chống chủ nghĩa cá nhân, góp phần vào cuộc đấu tranh chống lại những nguy cơ suy thoái của cán bộ, đảng viên, nguy cơ mất vai trò lãnh đạo của đảng cầm quyền.

Xây dựng Nhà nước Việt Nam của dân, do dân, vì dân, tất cả quyền hành đều thuộc về nhân dân, để thực hành quyền làm chủ đó, những người đại diện cho nhân dân phải không ngừng tu dưỡng, hết mình vì nhân dân. Hồ Chí Minh căn dặn:

“Để xứng đáng với vinh dự to lớn là người đày tớ tuyệt đối trung thành của nhân dân, các đại biểu Quốc hội và cán bộ chính quyền cần phải:

Thực hành cần, kiệm, liêm, chính; chí công, vô tư.

Gương mẫu về mọi mặt: đoàn kết, công tác, học tập, lao động.

Luôn luôn giữ vững tác phong khiêm tốn, chất phác và hoà mình với quần chúng thành một khối”¹⁰.

Nói chuyện tại Hội nghị cán bộ của Đảng lần thứ sáu (1-1949), Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “Trước mặt quần chúng, không phải ta cứ viết lên trán chữ “cộng sản” là ta được họ yêu mến. Quần chúng chỉ quý mến những người có

tư cách, đạo đức. Muốn hướng dẫn nhân dân, mình phải làm mực thước cho người ta bắt chước”¹¹. Theo Người, “Nói miệng, ai cũng nói được. Ta cần phải thực hành”¹², “Tốt nhất là miệng nói, tay làm, *làm gương* cho người khác bắt chước”¹³, “Phải “chính tâm tu thân” mới có thể “trị quốc, bình thiên hạ”¹⁴. Tức là trước hết tự mình phải tu dưỡng, rèn luyện, làm gương. Mình muốn hướng dẫn nhân dân thì mình phải làm mực thước cho người ta bắt chước. Người thường nói: “chúng ta không cần nói nhiều, mà làm cho thật nhiều”¹⁵. Cán bộ, đảng viên phải luôn gương mẫu, trở thành tấm gương sống về đức và tài, toàn tâm toàn ý, hết lòng hết sức phục vụ Tổ quốc, phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân; phải làm cho việc nêu gương trở thành việc làm tự giác, là nhu cầu văn hóa trong lối sống, tác phong, lễ lối làm việc

để không ngừng tự hoàn thiện bản thân, hướng tới các giá trị chân, thiện, mỹ.

Trọn cuộc đời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nỗ lực phấn đấu cho mục tiêu xây dựng một nước Việt Nam giàu mạnh, văn minh, toàn thể nhân dân có một đời sống ấm no, tự do, hạnh phúc. Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công, Người coi việc xây dựng đời sống mới trên tất cả các lĩnh vực là một yêu cầu vừa cấp bách, vừa lâu dài, nhằm xóa bỏ những tàn tích của chế độ thực dân, phong kiến, làm cho đời sống “vật chất được đầy đủ hơn, tinh thần được

vui mạnh hơn”¹⁶, góp phần đưa công cuộc vừa kháng chiến, vừa kiến quốc đi đến thắng lợi. Để đạt được mục đích đó, nêu gương là một trong những biện pháp quan trọng và hiệu quả nhất trong tuyên truyền, vận động, giáo dục quần chúng nhân dân.

Để xây dựng cuộc sống mới, phải bắt tay vào kiến thiết tất cả các lĩnh vực của đời sống như kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội, giáo dục...

Muốn kiến thiết thành công, theo Hồ Chí Minh, ai cũng phải cố gắng nêu gương, từ nhỏ đến lớn, từ mỗi con người đến gia đình, cơ quan, xí nghiệp, doanh trại, mỗi làng, mỗi huyện, mỗi tỉnh đều làm kiểu mẫu, góp phần kiến thiết đất nước, nhằm “xây dựng một nước Việt Nam mới phú cường”¹⁷. Trong gia đình, cha mẹ có thể là tấm gương cho các con, anh chị là tấm gương đối với các em; trong nhà trường, thầy, cô

Theo Hồ Chí Minh ai cũng phải cố gắng nêu gương nhằm xây dựng một nước Việt Nam giàu đẹp. Trong gia đình, cha mẹ là tấm gương cho các con, anh chị là tấm gương đối với các em; trong nhà trường, thầy, cô giáo là tấm gương cho học trò; trong cơ quan, tổ chức, cán bộ lãnh đạo là tấm gương cho cấp dưới, người này có thể nêu gương cho người khác. Trong cuộc sống hằng ngày, người cán bộ, đảng viên là tấm gương giúp nhân dân nhìn vào đó làm những điều đúng, điều thiện, chống lại thói hư, tật xấu.

giáo là tấm gương cho học trò; trong cơ quan, tổ chức, cán bộ lãnh đạo là tấm gương cho cấp dưới, người này có thể nêu gương cho người khác. Trong cuộc sống hằng ngày, người cán bộ, đảng viên chẳng những phải có trách nhiệm tự tu dưỡng tốt để trở thành con người có đời tư trong sáng mà còn phải là tấm gương giúp nhân dân nhìn vào đó làm những điều đúng, điều thiện, chống lại thói hư, tật xấu. Gương mẫu phải từ việc nhỏ đến việc lớn, gương mẫu trong tư tưởng, đạo đức, trong công việc, sinh hoạt, cách ứng xử ...

Trong các bức thư Hồ Chí Minh viết gửi các làng, xã, huyện, tỉnh, khu, các ngành, các giới phụ lão, thiếu niên nhi đồng, sinh viên học sinh, phụ nữ, thanh niên, công nhân, nông dân, trí thức, giáo viên, chiến sĩ,... Người kêu gọi mọi người cùng hăng hái phấn đấu thi đua trở thành “kiểu mẫu”, để góp phần xây dựng đời sống mới, nếp sống mới, đạo đức mới. Tháng 2-1947, trong chuyến về thăm tỉnh Thanh Hóa, Người căn dặn: “Tỉnh Thanh Hóa phải trở nên một tỉnh kiểu mẫu, thì phải làm sao cho mọi mặt chính trị, kinh tế, quân sự, phải là kiểu mẫu. Làm một người kiểu mẫu, một nhà kiểu mẫu, một làng kiểu mẫu, một huyện kiểu mẫu, một tỉnh kiểu mẫu. Quyết tâm làm thì sẽ thành kiểu mẫu. Một tỉnh kiểu mẫu, một nước kiểu mẫu, thì thế giới biết nước ta là một nước đáng được độc lập, thống nhất; dân tộc tự do; kháng chiến thắng lợi. Tôi kêu gọi đồng bào trong tỉnh xắn tay áo làm đi, lần sau về đây, tôi sẽ thấy mỗi người là một người kiểu mẫu”¹⁸. Trong các chuyến về thăm Quảng Ngãi, Phúc Yên (nay thuộc tỉnh Vĩnh Phúc), Nghệ An, Nam Định, Hà Đông (nay thuộc Hà Nội), Thái Nguyên, trong thư gửi khu XII¹⁹, Khu I²⁰, Khu X, đồng bào Cao-Bắc-Lạng... Người đều có chung một mong muốn các tỉnh, các khu phấn đấu thi đua trở thành tỉnh, khu kiểu mẫu, để xây dựng con người mới, cuộc sống mới, góp phần xây dựng đất nước giàu mạnh, văn minh.

2 Những năm qua, việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về nêu gương trong Đảng đã có nhiều kết quả tốt đẹp, tuy nhiên vẫn còn một số hạn chế. Trong công tác xây dựng Đảng về chính trị, tư tưởng, một bộ phận không nhỏ cán bộ, đảng viên thiếu kiên định về chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, về mục tiêu độc lập dân tộc và CNXH; thiếu kiên định đường

lối đổi mới vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh; thiếu kiên định về các nguyên tắc xây dựng, chỉnh đốn Đảng; thiếu gương mẫu trong việc bảo vệ nền tảng tư tưởng, Cương lĩnh, đường lối đổi mới của Đảng... Trong công tác xây dựng Đảng về tổ chức, nhiều quan điểm của Hồ Chí Minh về công tác chi bộ, công tác đảng viên và cán bộ, công tác phát triển đảng, các nguyên tắc về tổ chức, sinh hoạt đảng chưa thật sự được quán triệt một cách sâu sắc trong Đảng; nguyên tắc về tập trung dân chủ, tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách, tự phê bình và phê bình nhiều nơi chỉ tồn tại trên văn bản, chưa đạt chất lượng thực tế. Chất lượng đảng viên, công tác cán bộ còn nhiều hạn chế. Trong, công tác xây dựng Đảng về đạo đức, nhiều cán bộ, đảng viên có biểu hiện “lợi ích nhóm”, chủ nghĩa cá nhân, thiếu gương mẫu trong học tập, tu dưỡng, thậm chí suy thoái, vi phạm nghiêm trọng kỷ luật của Đảng, pháp luật của Nhà nước, gây dư luận xấu trong cán bộ, đảng viên và nhân dân²¹.

Để tăng cường xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh, trên cơ sở quán triệt và vận dụng tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, Đảng đã ban hành các quy định về nêu gương, như: Quy định số 47-QĐ/TW, ngày 1-11-2011 của Ban Chấp hành Trung ương “Về những điều đảng viên không được làm”; Quy định số 101-QĐ/TW, ngày 7-6-2012 của Ban Bí thư Trung ương Đảng, “Về trách nhiệm nêu gương của cán bộ, đảng viên, nhất là cán bộ lãnh đạo chủ chốt các cấp”; Quy định số 55-QĐ/TW, ngày 19-12-2016 của Bộ Chính trị, “Về một số việc cần làm ngay để tăng cường vai trò nêu gương của cán bộ, đảng viên”. Đặc biệt, ngày 25-10-2018, Ban Chấp hành Trung ương Đảng ban hành Quy định số 08-QĐi/TW “Về trách nhiệm nêu gương của cán bộ, đảng viên, trước hết là Ủy viên Bộ Chính trị, Ủy viên Ban Bí thư,

Ủy viên Ban Chấp hành Trung ương”;... Thời gian tuy chưa dài, các quy định đó đã đáp ứng các yêu cầu bức thiết của công tác xây dựng Đảng, tạo hiệu ứng, lan tỏa sâu rộng trong toàn Đảng. Kết quả bước đầu đã tạo chuyển biến tích cực, góp phần siết chặt kỷ luật, kỷ cương; xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh; nâng cao năng lực lãnh đạo, sức chiến đấu của tổ chức đảng, đảng viên; đội ngũ cán bộ, đảng viên đã có những chuyển biến tích cực về trách nhiệm nêu gương; kịp thời ngăn chặn, đẩy lùi suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, tham nhũng, tiêu cực.

Đại hội XIII (2021) của Đảng xác định: “Tập trung xây dựng Đảng về đạo đức, tích cực đấu tranh phòng, chống quan liêu, tham nhũng, lãng phí, tiêu cực; ngăn chặn, đẩy lùi có hiệu quả tình trạng suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ gắn với đẩy mạnh học tập, làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; phát huy thật tốt trách nhiệm nêu gương của cán bộ, đảng viên theo phương châm chức vụ càng cao càng phải gương mẫu”²². Để các quy định về trách nhiệm nêu gương của cán bộ, đảng viên đi vào cuộc sống, cần đẩy mạnh hơn nữa việc nêu cao nhận thức, trách nhiệm của cán bộ, đảng viên, trước hết là cán bộ cấp chiến lược về trách nhiệm nêu gương; thi đua học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh về nêu gương, thực hành nêu gương trong tư duy, diễn đạt, công tác, ứng xử, sinh hoạt...; tăng cường công tác kiểm tra, giám sát, kỷ luật Đảng để phòng, chống tham nhũng, lãng phí có hiệu quả; phát huy vai trò của nhân dân và Mặt trận Tổ quốc, các đoàn thể chính trị-xã hội trong việc phát huy chức năng giám sát việc thực hiện quy định nêu gương.

1, 4, 9. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2011, T. 15, tr. 672, 546, 672

2, 10. *Sđđ*, T. 12, tr. 403, 627

3, 5. *Sđđ*, T. 7, tr. 415, 55

6, 11. *Sđđ*, T. 6, tr. 127, 16

7. *Sđđ*, T. 9, tr. 46-47

8. Xem *Sđđ*, T. 4, tr. 66

12, 15. *Sđđ*, T. 4, tr. 171, 170

13, 16, 17, 18. *Sđđ*, T. 5, tr. 126, 113, 128, 77

14. *Sđđ*, T. 8, tr. 142

19. Theo quyết định của Chính phủ, tháng 11-1946 cả nước ta được chia thành 12 khu hành chính và quân sự. Mỗi khu có Ủy ban kháng chiến khu phụ trách hành chính, khu trưởng phụ trách quân sự. Khu XII gồm các tỉnh (cũ): Lạng Sơn, Bắc Ninh, Bắc Giang, Hải Ninh, Hòn Gai, Quảng Yên

20. Khu I trong kháng chiến chống Pháp gồm các tỉnh (cũ): Cao Bằng, Bắc Cạn, Thái Nguyên, Phúc Yên

21. Theo Báo cáo tại Hội nghị toàn quốc tổng kết công tác phòng, chống tham nhũng giai đoạn 2013-2020, do Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Nguyễn Phú Trọng chủ trì (12-12-2020): “Trong giai đoạn 2013-2020, cấp ủy, ủy ban kiểm tra các cấp đã thi hành kỷ luật hơn 131 nghìn đảng viên. Riêng từ đầu nhiệm kỳ Đại hội XII đến nay, đã thi hành kỷ luật hơn 87 nghìn cán bộ, đảng viên, trong đó, có trên 3.200 đảng viên bị kỷ luật liên quan đến tham nhũng; thi hành kỷ luật hơn 110 cán bộ thuộc diện Trung ương quản lý (27 Ủy viên Trung ương Đảng, nguyên Ủy viên Trung ương Đảng, 4 Ủy viên Bộ Chính trị, nguyên Ủy viên Bộ Chính trị, hơn 30 sĩ quan cấp tướng trong lực lượng vũ trang)”. Nguồn: “Phải tiếp tục đẩy mạnh phòng, chống tham nhũng, quyết liệt, thường xuyên, liên tục, với quyết tâm cao hơn, mạnh mẽ hơn, hiệu quả hơn”, <https://nhandan.com.vn/tin-tuc-su-kien/phai-tiep-tuc-day-manh-phong-chong-tham-nhung-quyet-liet-thuong-xuyen-lien-tuc-voi-quyet-tam-cao-hon-manh-me-hon-hieu-qua-hon-627932/>, ngày 12-12-2020

22. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb CTQGST, H, 2021, T. I, tr. 41.